

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ЕСТРАДНИЙ СПІВ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізація “Естрадний спів”

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ЕСТРАДНИЙ СПІВ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”.
Спеціалізація “Естрадний спів”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ЕСТРАДНИЙ СПІВ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІІ рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 44 с.

- Укладач: **Л. П. Соколова** – старший викладач Київського державного коледжу естрадного та циркового мистецтва
- Рецензенти: **Ю. М. Антонюк** – зав. відділу естрадного мистецтва Львівського державного музичного училища ім. С. Людкевича
Р. Г. Шаповалова – старший викладач Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, заслужена артистка України
- Відповідальна за випуск: **Н. І. Коваленко**
- Редактор: **Ю. Д. Виноградова**

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}, Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 2,75. Наклад 900 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Робоча програма з предмета “Естрадний спів” розрахована на студентів вищих навчальних закладів II рівня акредитації музичних спеціальностей на основі повної загальної середньої освіти.

Ця робоча програма укладена з врахуванням вимог державного стандарту нормативного предмета “Естрадний спів”, розробленого робочою групою Київського державного коледжу естрадного та циркового мистецтв, затвердженою Міністерством науки і освіти України і рекомендована для впровадження в практику даного навчального предмета у відповідних вищих закладах мистецького напрямку.

При підготовці робочої програми врахований принцип комплексного вивчення студентами спеціальних предметів, який передбачає оволодіння ними поряд з естрадним співом низки інших спеціальних дисциплін: акторської майстерності, сценічної мови, хореографії, музично-теоретичних дисциплін, пантоміми, історії естради, театру та джазу тощо.

Такий широкий спектр мистецьких творчих дисциплін має за мету відкрити студентам перспективу професійно розкрити та розвинути свій творчий потенціал, оволодіти всіма можливостями свого голосу, розуміти і виконувати вокальні естрадні твори у збагаченому синтезі музики, слова, пластики, емоційної акторської виразності, допоможе розширенню творчої уяви та вихованню естетичного смаку.

Дійсна робоча програма враховує також вимоги сучасності та зміни, що відбулися у викладанні естрадного співу у відповідних вищих навчальних закладах, специфіку фахової підготовки студентів з мистецького напрямку. Основна робота викладача зі студентами проводиться безпосередньо на заняттях.

Основною формою проведення занять є практичне (індивідуальне) заняття з викладачем, але для творчого осмислення ідей і положень курсу естрадного співу студенти обов’язково самостійно готуються до занять.

До робочої програми додається перелік понять і основних вмінь, оволодіння якими обов’язкове для кожного студента, а також список літератури з курсу “Естрадний спів”.

Критерієм оцінки знань, умінь і навичок студента є не стільки обсяг матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, активно і творчо використовувати в процесі самовираження мистецького задуму на практиці.

Робоча програма розрахована на **891 педагогічну годину**. У ній подано орієнтовний тематичний план з розподілом навчального часу на вивчення окремих тем за курсами і семестрами навчання. Викладачу, за погодженням з відповідною цикловою комісією, надається право змінювати до **20 %** кількості годин, передбачених для викладання тем курсу у межах навчального плану.

Зміст робочої програми обговорено на засіданні циклової комісії естрадного співу Київського державного коледжу естрадного та циркового мистецтва.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Жанр естрадної пісні – найпопулярніший з багатьох різновидів сценічних мистецтв. Він має широку амплітуду творчих емоційних виявлень та найяскравішу, найрізноманітнішу палітру прийомів, тембрів, темпоритмів, психологічних та асоціативних впливів; розвиваючись та видозмінюючись, яскраво віддзеркалює стрімкоплинний час.

Головними цілями навчання “Естрадного співу” є:

- *Розкрити та розвинути природні властивості голосу студента в повному діапазоні та найкращому тембровому забарвленні.*
- *Оволодіти прийомами вокальної техніки, емоційно-динамічною виразністю звуку на основі професійного усталеного дихання.*
- *Розширити музичні уявлення, відчувати музичну форму цілого твору, розвиток та завершеність окремих фраз, логіку розвитку кульмінації.*
- *Оволодіти прийомами звукового відображення різних відтінків психологічного стану людини.*
- *Оволодіти музичною термінологією, вміти визначити тональність виконуваного твору.*
- *“Чути інтонацію” як вираз змісту твору, аналізуючи інтонаційний ряд через зіставлення слова з мелодикою, ритмом, теситурою.*

- *Майбутній фахівець повинен вміти осмислити та виконати естрадний твір в синтезі музики, слова та акторської виразності.*
- *Розкривати задум пісні у всіх аспектах проявів живої природи людини, якими є щирість мови душі, енергетична реалізація почуття, емоції, пластики руху.*
- *Володіти вмінням професійного спілкування зі слухачем на естраді.*
- *Вміти професійно володіти звуко-акустичною підсилювальною апаратурою.*
- *Навчитись самостійно професійно розспівуватись.*
- *Навчитись любити та поважати свій голос, дотримуватись усіх норм та правил охорони здоров'я та працездатності вокального апарату.*

Методика професійного виховання майбутнього естрадного співака повинна охоплювати різні аспекти його творчого життя, різнобічно формувати його особистість в широкому розумінні цього слова. Адже багато є і буде артистів на сценах всього світу, і тільки той артист має право на суспільне значення, талант якого натхнений колоритом та невичерпними духовними цінностями рідного народу. Тому бажано в навчально-виховному процесі використовувати творчі національні традиції української пісенної культури, вивчати фольклорно-етнографічний репертуар багатої спадщини України та досягти майстерності і реалізації свого творчого потенціалу у виконанні української естрадної пісні. Доцільно також використовувати репертуар з пісенних культур інших народів світу, побудований на високих зразках світової музичної літератури.

Для здійснення широкого комплексу дій, спрямованих на виховання естрадного співака, необхідна база, яка повинна забезпечити умови для проведення навчального процесу, а саме: кабінет, де проходять індивідуальні заняття зі спеціалізації “Естрадний спів”, звукоакустична апаратура, звуковідтворююча апаратура, професійний мікрофон.

Починаючи з III-го курсу навчання постановку оригінального естрадного номеру доцільно збагачувати естрадною акторською режисурою, хореографічною пластикою, запрошуючи для цього спеціалістів-колег.

Студенти III–IV курсів проходять виконавську навчально-виробничу практику, а в останньому семестрі IV курсу – переддипломну практику, де використовують репертуар, що був підготовлений на протязі двох останніх років навчання.

Усі виступи студентів аналізуються та оцінюються на засіданнях циклової комісії естрадного співу коледжу.

Таким чином, система навчання естрадного співака забезпечує повноцінну професійну спеціальну освіту та творчий розвиток особистості майбутнього фахівця, сприяє подальшому розвитку естрадної вокальної культури України.

Методичні вказівки щодо проведення заліків та екзаменів

Студент I курсу повинен оволодіти необхідними навиками для виконання нескладного навчального репертуару, який підходить йому за діапазоном, теситурою, емоційно-художньою та інтонаційно-ритмічною структурою, і вивчити програму з 8–10 пісень та романсів, 2–3 вокалізів.

I курс, I семестр – диференційований залік

На диференційованому заліку в кінці семестру виконуються: вокаліз, романс, 2 різнопланові естрадні пісні.

I курс, II семестр – екзамен

Виконуються: вокаліз, романс або українська народна пісня та 2 різнопланові естрадні пісні.

На II курсі студент опановує навичками для виконання більш складного та різноманітного за жанром і стилем репертуару: набуває вокально-технічної підготовки, навчається професійних прийомів для застосування їх у майбутній самостійній практиці.

На протязі року студент повинен вивчити 10–12 пісень та романсів, 2 вокалізи.

II курс, III семестр – диференційований залік

На диференційованому заліку виконується: вокаліз, романс, 2 різнопланові сучасні естрадні пісні.

II курс, IV семестр – екзамен

Виконується: вокаліз, романс, 2–3 різнопланові естрадні пісні.

На III курсі студент продовжує удосконалювати свій вокально-технічний розвиток та виконавську виразність. Поступово формується художній смак, розуміння стилю, риси творчої манери виконавця. Продовжується набуття навичок для самостійної концертної практики.

В репертуарі навчання III курсу – 1–2 вокалізи та 10–12 естрадних різнопланових пісень та романсів.

III курс, V семестр – диференційований залік

Виконуються 3 різнопланові естрадні твори.

III курс, VI семестр – екзамен

Виконується: 3–4 естрадні твори.

На IV курсі студент повинен у всій повноті розкрити всі творчі можливості своєї особистості, звучання голосу повинне набути досконалості як у тембровому забарвленні, так і в динамічній яскравості.

На протязі року студент напрацьовує репертуар для наступної концертної діяльності, готує програму для державного екзамену. Річний репертуар складає 12–15 різних за жанром та стилем естрадних творів. Виконавська майстерність повинна стати переконливою.

IV курс, VII семестр – диференційований залік

Виконуються 3–4 різнопланові естрадні пісні.

IV курс, VIII семестр – державний екзамен

На державному екзамені виконується 6 різнопланових естрадних творів або декілька – на вибір державної комісії.

Теми, що виносяться на самостійне вивчення студентами:

Тема 2. Роль дихання в співі; види професійного дихання; ознайомлення з технікою професійного дихання; звукоутворення – 4 години

Ретельно опрацювати завдання з розвитку еластичної витривалості м'язів діафрагми, вправи на відтворення професійного співочого вдиху ("зівка"), затримку відчуття "зівка", погоджуючи його з функцією м'язів-вдихачів, створюючи опір функції м'язів-видихачів. Навчитись створювати опору дихання на м'якій та жорсткій атаках звуку, витримувати дихальне та м'язове навантаження до останнього звуку фрази, знімаючи його тільки після переривання звучання голосу.

Тема 3. Звукоутворення, умови щодо його професійного функціонування; поняття про резонатори – 3 години

Помірковано та старанно намагатися відтворити та закріпити відчуття взаємодії окремих важелів професійного співу: правильний вокальний вдих – "зівок" – при урівноваженій опорі дихальних м'язів та діафрагми проспівати один, два чи три голосні звуки (або в поєднанні з приголосними), намагаючись почути їх відображення в головному резонаторі (насамперед в лобних пазухах) неодмінно на фоні м'язової та психонервової свободи всього організму.

Результат тренування продемонструвати на наступному уроці.

Тема 5. Вирівнювання звучання голосних в поєднанні з приголосними; техніка функціонування артикуляційного апарата; закріплення навиків звукотворення та техніки дихання – 2 години

Закріплюючи навики, отримані на уроці, домогтися однорідності та приближеності співу голосних (в поєднанні з приголосними) при повному збереженні притаманного їм колориту звучання, слідкуючи за легкістю та чіткістю координації функції артикуляційного апарату.

Тема 7. Слово і звук; дикція та артикуляція; ознайомлення зі специфікою та функціонуванням професійної акустичної звукопідсилювальної апаратури; робота з мікрофоном – 2 години

Засвоїти та опанувати вправи, опрацьовані на попередньому уроці. Технічні розмовні та вокальні завдання виконувати, додержуючись ясної, чіткої, виразної мови, неодмінно приближеного звучання на основі урівноваженого усталеного співочого дихання.

Тема 8. Літературний текст та музика; подальше розширення творчих уявлень студента – 2 години

Глибоко осмислюючи, проаналізувати виконуваний твір, відкриваючи задум авторів. Прочитати поетичний текст, віднайти "головні" слова у фразі, смислові акценти, логіку смислового розвитку всього твору, його кульмінації та завершення. Прослідкувати логіку втілення поетичного задуму в музиці, в її інтонації, теситурі, темпоритмі тощо.

Тема 12. Удосконалення функціонування системи професійного співочого дихання; подальше осмислення та опанування вокальною технікою – 2 години

Помірковано та старанно закріпити вміння та навики зв'язку дихання зі словом, додержуючись рекомендацій викладача відносно послідовності та ретельності включення усіх важелів професійного співу, починаючи від правильного вдиху – "зівка", формування опори дихання, атаки звуку, опори звуку на диханні та в головному резонаторі, закінчуючи плавним та урівноваженим звуковеденням. Тільки при правильному засвоєнні всіх цих професійних навиків стає можливим подальший розвиток техніки співу.

Основні поняття курсу "Естрадний спів", які повинен знати студент: *голосовий апарат, голосові зв'язки, голосовий режим, діафрагма, м'язи вдихаючі і видихаючі, співоче дихання (косто-абдомінальне), опора звуку і опора дихання, "прогресуюча опора дихання", артикуляційний апарат: язик, нижня щелепа, губи, надгортанник; резонатори: головні – лобні та гайморові пазухи, глотка порожнини рота і носа; грудні – порожнина грудної клітки, трахея, бронхи; резонуючі поверхні – надгортанник, м'яке піднебіння, зуби; співочий зівок, передчуття звуку (уявний звук), звукоутворення, звуковедення, інтонування, "атака" звуку, динаміка звуку, енергетична амплітуда звучання*

голосу, фарсовий звук, висока вокальна позиція звучання голосу, діапазон, регістри, перехідні звуки, примарний тон, зона, тембр, обертони, теситура, розспівування, вокальні вправи: спів на одній ноті, спів інтервалів секунди; тризвуку, арпеджіо, різних комбінацій інтервалів та складів; вокальна техніка, технічні прийоми звуковедення: вокалізація legato, non legato, staccato, marcato, хроматизми, кантилена, різні метро-ритми; музична термінологія, музичний аналіз твору, культура вокального слова, речові наголоси та сильні долі в музиці, акомпанемент, відчуття співтворчості з концертмейстером, творче осмислення задуму авторів твору, смислові наголоси, завершеність усвідомлення фрази, акторське проживання змісту твору, вокальний образ, відчуття співавторства, динаміка самовираження, творче уявлення, емоційно-психологічне виявлення творчого задуму, емоційно-сміслова логіка розвитку вокального твору, енергетика розвитку кульмінації, виразність акторської пластики, енергетика акторського руху, ракурси, хореографічна пластика, фізіологічні та акустичні явища співочого голосу, "субтон", відчуття "часу" в музиці і співі, риси особистості, імідж, манера виконання, професійне спілкування зі слухачем, акустична звукопідсилювальна апаратура, професійний мікрофон, індивідуальні параметри настроювання акустичної звукопідсилювальної апаратури.

Основні вміння

Студент повинен вміти:

- у всій повноті розкрити свій творчий потенціал: розвинути природні динамічні властивості голосу, показати професійне володіння звуком у повному діапазоні на основі усталеного співочого дихання;
- досконало оволодіти технікою звуковедення, ідеально точним інтонуванням та найкращими фарбами тембрового забарвлення свого голосу, неодмінно на основі усталеного професійного дихання;
- досягти майстерності у виконанні естрадного репертуару;
- навчитись яскравому енергетичному виявленню свого емоційного творчого стану;
- удосконалювати свою музичну культуру та обізнаність;

- аналізувати музичну структуру твору, відчувати зміст та завершеність фрази, логіку динамічного розвитку кульмінації;
- відчувати інтонацію – як вираз поетичного змісту твору;
- розкривати глибину задуму авторів твору, вірно підбираючи психологічну інтонацію художнього образу, збагачуючи виконання своїм власним осмисленням та інтерпретацією, виразністю акторської пластики та енергетикою руху;
- оволодіти вмінням широкого професійного спілкування зі слухачем;
- професійно володіти звукоакустичною підсилювальною апаратурою;
- починаючи з III-го курсу, самостійно професійно розспівуватись;
- навчитись додержуватись усіх норм володіння та охорони голосу.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рівні навчальних досягнень	За 5-ти бальною системою	За 12-ти бальною системою	Критерії навчальних досягнень студентів
1	2	3	4
I. Початковий	2 -	1	Студент не показав зачатків акторського мислення, має посередні вокально-музичні дані, не зумів оволодіти елементарними навичками (дихання, голосоведення та ін.)
	2	2	Студент має посередні акторські та вокальні дані, не досяг успіхів, хоча проявив працьовитість.
	2 +	3	Студент частково сприймає навички співу по звукоутворенню та диханню, творча думка залишається в'ялою, акторськи невизначений.

<i>Додаток до початкового рівня</i>			Вичерпаний потенціал у подальшому творчому розвитку студента у відповідності до вимог програми для кожного курсу навчання (зупинка після попереднього досягнення в наступному оволодінні складного комплексу фахової підготовки).
II. Середній	3 -	4	Студент має елементарні навички в оволодінні голосовим апаратом, але не відчуває опори дихання, в'яла емоційна віддача, в'яла артикуляція та дикція. Намагається донести зміст виконаного твору до слухача.
	3	5	Студент набуває досвіду в оволодінні резонаторами, голос звучить впевненіше, але тембрально нерівно. Не здобули розвитку акторські здібності, і це не дає змоги осмислено розкрити задум авторів пісні.
	3 +	6	Студент осмислено розкриває драматургію літературного тексту, але професійні вокальні навички, тобто володіння високою співочою позицією, відчуття опори звука та дихання повинні набути більшої впевненості.
III. Достатній	4 -	7	Студент добре володіє рівністю звучання (регістрами) голосу, розуміє стиль, жанр пісень, емоційно відчуває характер літературного образу пісні, але ще є недоліки: форсований звук, гнусавість, горлові відтінки, недоліки сценічного руху.

	4	8	Студент емоційно виразно розкриває задум твору, творчо цікавий, володіє вокальними технічними прийомами на досить широкому діапазоні, витримує теситуру, але є недоліки: іноді сумнівна інтонація, метроритмічна нестабільність, пластична невиразність.
	4 +	9	Студент має добру професійну підготовку як в оволодінні вокально-музичними навичками, так і в роботі над художнім образом пісні, але ще потрібно працювати над музикальною виразністю та емоційною насиченістю акторського творчого прояву.
IV. Високий	5 -	10	Студент добре вміє реалізувати свої творчі можливості, збагачено звучить голос в головних та грудному регістрах, згладжені перехідні ноти, володіє кантиленою, добре володіє професійним співочим диханням, але ще потрібно знайти свій артистичний образ, неповторні риси індивідуальності.
	5	11	Студент багато працював над пошуком індивідуальної манери виконання, яскравої динаміки розвитку драматургії виконаного твору, емоційної творчої самореалізації. Голос звучить професійно якісно в розширеному діапазоні, рівно і яскраво темброво забарвлений, але ще не вистачає теплоти, душевної ширості, багатства інтонації, сценічної виразності пластики та руху.

	5+	12	Студент впевнено, в повній мірі, з майстерністю розкриває всю глибину авторського задуму твору, яскраво реалізуючи свій артистичний та енергетичний потенціал. Досконало володіє всіма можливостями свого голосу, заворюючи слухача барвами тембру, багатством інтонацій, щирістю, своєрідною манерою співу. Вміє володіти слухацькою увагою.
--	----	----	---

Орієнтовний тематичний план

Назва розділу, теми	Кількість годин		
	Усього:	Із них:	
		Індивідуальні	Сам. вив.

I курс, I семестр			
Тема 1. Елементарні відомості про голосовий апарат. Фізіологія дихальних та голосових органів. Голосовий режим.	2	2	–
Тема 2. Роль дихання в співі. Види професійного дихання. Ознайомлення з технікою професійного дихання. Звукоутворення.	14	10	4
Тема 3. Звукоутворення, умови для його професійного функціонування. Поняття про резонатори.	16	3	3
Тема 4. Постійне виявлення голосових даних. Розвиток природного прихованого потенціалу примарного тону або примарної зони.	22	22	–

Тема 5. Вирівнювання звучання голосних в поєднанні з приголосними. Техніка функціонування артикуляційного апарату. Закріплення навиків звукоутворення та техніки дихання.	18	16	2
Тема 6. Укріплення відчуття резонаторів. Гармонія взаємодії прийомів звукоутворення. Поняття про “атаку” звуку.	24	24	–
Тема 7. Слово і звук. Дикція та артикуляція. Ознайомлення зі специфікою та функціонуванням професійної акустичної звукопідсилювальної апаратури. Робота з мікрофоном.	22	20	2
Тема 8. Літературний текст та музика. Подальше розширення творчих уявлень студента.	18	16	2
Диференційований залік			
Усього:	149	136	13
I курс, II семестр			
Тема 9. Поглиблення роботи над звукоутворенням та звуковеденням. Подальше закріплення навичок професійного дихання.	22	22	–
Тема 10. Закріплення навичок професійного співу. Форсований звук. Робота над репертуаром.	12	12	–
Тема 11. Чистота інтонування в професійному звуковеденні. Поступове розширення діапазону звучання голосу.	24	24	–
Тема 12. Удосконалення функціонування системи професійного співочого дихання. Подальше осмислення та опанування вокальною технікою	26	24	2
Тема 13. Удосконалення техніки співу. Вирівнювання тембрального забарвлення голосу. Закріплення умінь у вправах та вокалізі. Творче опрацювання репертуару.	22	22	–

Тема 14. Усвідомлення подальшої усталеності опори дихання, посилення відчуття резонаторів та тонусу квадратних м'язів обличчя.	24	24	–
Тема 15. Закріплення знань та умінь з фаху. Удосконалення творчих уявлень студента.	16	16	–
Тема 16. Поступовий професійний розвиток техніки співу. Творча робота над виразністю виконання творів репертуару. Освоєння специфіки роботи з мікрофоном.	24	24	–
Екзамен			
Усього:	170	168	2
II курс, III семестр			
Тема 17. Продовження удосконалення звукоутворення та звуковедення, пошук та розкриття природного потенціалу голосу.	12	12	–
Тема 18. Робота над удосконаленням координування голосового та артикуляційного апаратів.	20	20	–
Тема 19. Продовження розвитку можливостей художнього мислення студента. Усвідомлення зв'язку емоційно-музичного звучання твору з літературним змістом.	26	26	–
Тема 20. Тембральне забарвлення голосу. Продовження розкриття потенціалу та творчого уявлення вокаліста.	20	20	–
Тема 21. Поступове розширення діапазону та збільшення енергетичної амплітуди звучання голосу. Удосконалення роботи системи дихання, подальший розвиток відчуття резонаторів та приближеного звучання голосу. Продовження освоєння специфіки роботи з мікрофоном.	18	18	–
Диференційований залік			
Усього:	96	96	–

II курс, IV семестр			
Тема 22. Різнобічний розвиток можливостей співочого голосу студента. Ускладнення вокальних технічних вправ та прийомів. Художній смак.	28	28	–
Тема 23. Художній образ та акторське його втілення засобами вокальної виразності. Робота зі звукоакустичною підсилювальною системою у вокальному класі.	26	26	–
Тема 24. Індивідуальна манера виконання естрадного твору. Ознайомлення з сучасними жанрами, стилями та ритмами на естраді.	24	24	–
Тема 25. Робота над акторською виразністю у виконанні естрадного твору. Закріплення вокальних та дикційних позицій.	28	28	–
Тема 26. Засвоєння методичних прийомів, необхідних у подальшій самостійній роботі. Робота з мікрофоном.	20	20	–
Екзамен			
Усього:	126	126	–
III курс, V семестр			
Тема 27. Подальше розкриття творчого потенціалу студента. Пошук рис артистичної манери виконання.	22	22	–
Тема 28. Наслідкування в естрадному мистецтві. Індивідуальна манера виконання.	20	20	–
Тема 29. Продовження роботи над розвитком майстерності співу. Розширення діапазону голосу та удосконалення вокальної техніки.	18	18	–
Тема 30. Розвиток творчого та художнього уявлення майбутнього артиста. Подальший професійний розвиток можливостей голосу.	20	20	–
Диференційований залік			

Усього:	80	80	—
III курс, VI семестр			
Тема 31. Стиль і сучасна естрадна пісня. Продовження роботи по засвоєнню вокально-технічних прийомів співу у виконуваних естрадних піснях.	20	20	—
Тема 32. Прищеплення вміння проводити методичний аналіз свого співу та співу інших виконавців. Подальше засвоєння навиків та прийомів звуковедення в роботі над естрадною піснею.	15	15	—
Тема 33. Професійна майстерність естрадного співака. Риси творчої особистості артиста естради.	30	30	—
Тема 34. Зовнішня виразність та майстерність художнього втілення внутрішніх творчих емоційних переживань. Удосконалення виразності виконання естрадних творів репертуару.	25	25	—
Тема 35. Тембральне забарвлення голосу як прояв емоційної виразності творчої особистості. Продовження творчої роботи над репертуаром.	15	15	—
Екзамен			
Усього:	105	105	—
IV курс, VII семестр			
Тема 36. Характерні особливості української пісенної спадщини. Подальше розкриття рис творчої індивідуальності виконавця.	20	20	—
Тема 37. Пісня як роль. Художня інтерпретація естрадної пісні.	23	23	—
Тема 38. Продовження роботи по розширенню творчої уяви артистичної особистості співака. Удосконалення володіння технікою співу.	19	19	—

Тема 39. Подальший розвиток найбільшої усталеності співочого дихання. Робота над репертуаром до державного екзамену.	18	18	-
Диференційований залік			
Усього:	80	80	-
IV курс, VIII семестр			
Тема 40. Продовження роботи над програмою державного екзамену. Удосконалення професійної майстерності.	15	15	-
Тема 41. Ознайомлення зі стилем речитативу. Удосконалення техніки співу з мікрофоном.	10	10	-
Тема 42. Стилiстична основа джазової манери співу. "Субтон". Удосконалення техніки співу з мікрофоном та уточнення параметрів настроювання звукопідсилювальної апаратури.	25	25	-
Тема 43. Постійний пошук рішень та нових прийомів артистичного втілення образу естрадної пісні. Творча робота над артистичністю та виразністю виконання творів репертуару.	20	20	-
Тема 44. Закріплення набутих знань та навиків з фаху, творче втілення їх у виконанні творів дипломної програми. Подальше розширення вокальних та акторських можливостей.	15	15	-
Державний екзамен			
Усього:	85	85	-
Разом:	891	876	15

ЗМІСТ ТЕМ ПРОГРАМИ

Тема 1. Елементарні відомості про голосовий апарат. Фізіологія дихальних та голосових органів. Голосовий режим

Визначення, що таке голос. Відомості про голосовий апарат. Відмінність співочого голосу від розмовного. Усвідомлення фізіології дихальних і голосових органів та їх функції. Голосовий режим.

Тема 2. Роль дихання в співі. Види професійного дихання.

Ознайомлення з технікою професійного дихання. Звукоутворення

Усвідомлення вагомості ролі дихання в системі звукоутворення та звуковедення. Засвоєння окремих важливих елементів техніки дихання, зокрема професійного вдиху (“зівка”) та збереження відчуття його до моменту “атаки” звуку з подальшим економним розподілом запасу дихання впродовж вокальної фрази.

Враховуючи складність процесу професійного дихання, необхідно уважно слідкувати за еластичною (пружною), без затискання, роботою діафрагми, черевного преса та погодженою роботою м’язів-вдихачів та видихачів, уникаючи “перебору” повітря. Функцію дихання слід розглядати як складову комплексної взаємодії важливих елементів звукоутворення: дихання, голосових зв’язок, резонаторів та артикуляційного апарату. І на основі гармонійного взаємозв’язку цих складових слід формувати професійне відчуття опори звуку та дихання.

Тема 3. Звукоутворення, умови його професійного функціонування. Поняття про резонатори

Усвідомлення організації професійного звукоутворення, основою якої є м’язова свобода всього організму, обличчя, шиї, нижньої щелепи, а також психонервова свобода та рівновага. Вокальний звук формується завдяки проспівуванню голосних звуків, відображенню їх у головних резонаторах та на усталеній опорі дихання. Однорідність звучання голосних (без втрати своєрідності кожної голосної) буде мати велике значення для формування вигладженого плавного голосоведення.

Засвоєння технічних прийомів голосоведення потребує нескладних вправ на середній частині діапазону. Це спів на одній ноті з чергу-

ванням різних складів, вправи на короткі інтервали, вокалізації legato коротких гамоподібних звукорядів, тризвуків – вправ, що не відволікають увагу починаючого співака від освоєння тонкого процесу звукоутворення, звуковедення та опанування принципами професійного співочого дихання.

По мірі засвоєння навиків, вправи та технічні прийоми ускладнюються, додається спів вокалізу сольфеджуванням або вокалізацією на різні голосні.

Тема 4. Постійне виявлення голосових даних. Розвиток природного прихованого потенціалу примарного тону або примарної зони

Розширення професійного уявлення починаючого співака. Формування відчуття легкості та повноти звучання голосу, відчуття барв досконалого звуку, неодмінною умовою якого є усталена опора дихання.

Опрацювання технічних моментів звукоутворення та звуковедення повинно проводитись на помірковано підібраних вправах.

Подальше засвоєння навиків відчуття головних резонаторів та професійного дихання.

Тема 5. Вирівнювання звучання голосних в поєднанні з приголосними. Техніка функціонування артикуляційного апарату. Закріплення навиків звукоутворення та техніки дихання

Підбір та опрацювання вправ на різні сполучення голосних та приголосних, домагаючись їх вирівняного та природного звучання в процесі співу.

Достатню увагу необхідно приділити функціонуванню артикуляційного апарату в процесі звукоутворення, легкості координації його рухів, чистоті утворення та взаємозв’язку голосних і приголосних звуків під час співу.

Закріплення умінь в процесі вивчення та виконання романсу або української народної пісні.

Тема 6. Укріплення відчуття резонаторів. Гармонія взаємодії прийомів звукоутворення. Поняття про “атаку” звуку

Подальше посилення відчуття головних резонаторів (на початку професійного виховання вокаліста слід приділяти увагу та розвивати резонуючі порожнини гайморових і лобних пазух, по мірі засвоєння навиків поступово можна опрацювати резонуючі порожнини глотки, рота, носа, ще пізніше – грудний резонатор).

Осмислення поняття “атаки” звуку. Опанування засобами та прийомами “атаки” звуку.

Закріплення навиків та умінь в опрацюванні технічних вправ, ретельно підібраних, з урахуванням індивідуальних особливостей та можливостей студента.

Зміцнення відчуття резонаторів, уточнене укріплення “квадратних” м’язів обличчя, розвиток усталеності співочого дихання та усвідомлення взаємодії цих важелів, їх неоціненного значення для формування яскравості тембру голосу.

Тема 7. Слово і звук. Дикція та артикуляція. Ознайомлення зі специфікою та функціонуванням професійної акустичної звукопідсилювальної апаратури. Робота з мікрофоном

Подальше усвідомлення та опанування прийомами техніки артикуляції та виразності дикції за допомогою технічних розмовних та вокальних вправ. Прищеплення навиків ясної, чіткої професійної мови в співі, як необхідного засобу художньої виразності.

Визначення технічних прийомів роботи з мікрофоном.

Тема 8. Літературний текст та музика.

Подальше розширення творчих уявлень студента

Прищеплення вміння поглиблено прочитувати та аналізувати поетичний текст, охоплюючи логіку його розвитку в цілому та окремими епізодами, фразами, реченнями, виявляючи кульмінацію всього твору чи фрази або речення. Навчаючись виділяти “головні” слова в реченні, проставляючи вірні смислові акценти та логічні наголоси, необхідно старанно привчати майбутнього співака відчувати “інтонацію” виконаного твору як вираження змісту.

Тема 9. Поглиблення роботи над звукоутворенням та звуковеденням. Подальше закріплення навичок професійного дихання

Закріплення навиків та умінь з питань звукоутворення та звуковедення, подальше осмислення та опанування координацією професійного відчуття співочого вдиху (“зівку”) та м’язових силових важелів в системі професійного дихання.

Засвоєння вокальних технічних вправ із збільшеною величиною інтервалів, вокалізації legato, non legato, staccato, тризвуків тощо для закріплення набутих знань з фаху.

Тема 10. Закріплення навичок професійного співу.

Форсований звук. Робота над репертуаром

Форсований звук є результатом невірної розуміння або зневажання застав професійного співочого дихання, наслідком нехтування гармонійною рівновагою професійних принципів при звукоутворенні.

Осмислення негативних наслідків цього способу співу.

Подальше закріплення та поглиблення знань, удосконалення володіння професійним диханням, вокальною технікою співу та виконавською майстерністю.

Закріплення навиків та умінь в роботі над репертуаром.

Тема 11. Чистота інтонування в професійному звуковеденні.

Поступове розширення діапазону звучання голосу

Подальший розвиток вокальної техніки вимагає від майбутнього виконавця якнайретельнішого ставлення до одного з найважливіших складових майстерності володіння голосом – ідеальної чистоти інтонування, яка є, з одного боку, показником рівня музичного обдарування студента, а з іншого – результатом опанованої гармонії професійного звуковедення: високої вокальної позиції звучання голосу, уточненого тону “квадратних” м’язів на усталеності опори співочого дихання.

Вправи для розширення діапазону підбираються дуже помірковано, неодмінно з урахуванням індивідуальних особливостей та можливостей вокаліста. Процес розширення діапазону повинен бути дуже неквапливим, викладач у цьому сенсі повинен показати свою витримку та поміркованість.

Тема 12. Удосконалення функціонування системи професійного співочого дихання.

Подальше осмислення та опанування вокальною технікою

Усвідомлення зв'язку дихання зі словом, опрацювання цього тонкого та урівноваженого співочого процесу. Дикційна виразність.

Закріплення знань та умінь. Творча робота над репертуаром.

Тема 13. Удосконалення техніки співу.

Вирівнювання тембрального забарвлення голосу. Закріплення умінь у вправах та вокалізі. Творче опрацювання репертуару

Вирівнювання тембрального забарвлення голосу. Закріплення умінь у вправах та вокалізі. Робота по підбору репертуару.

Тема 14. Усвідомлення подальшої усталеності опори дихання, посилення відчуття резонаторів та тонусу квадратних м'язів обличчя

Продовження засвоєння навиків та поглиблення умінь щодо удосконалення володіння співочим диханням, розвиток відчуття "прогресуючої опори" (намагання утримати звук на одній силі, незважаючи на безперервну витрату повітря), що регулюється волею вокаліста. Постійне заохочення студента до безперервного посилення відчуття (без форсування) головних резонаторів.

Успішному опануванню цими важливими факторами майстерності співу будуть ефективно сприяти: ретельний підбір м'язових та музично-вокальних вправ, а також уважний контроль викладача і неодмінно чутлива допомога.

Тема 15. Закріплення знань та умінь з фаху.

Удосконалення творчих уявлень студента

З перших кроків професійного розвитку майбутнього співака необхідно прищеплювати інтерес до творчого мислення, до аналізу виконаного твору, його музичної мови та до розкриття рис образу поетичного тексту. Викладач повинен навчити вмінню розкривати підтекст, слідкуючи за логікою смислового розвитку фрази, за емоційно-музичним наповненням та динамікою розвитку кульмінації твору.

На уроках естрадного співу необхідно постійно розширювати творчий музичний кругозір студента та виховувати естетичний смак.

Тема 16. Поступовий професійний розвиток техніки співу. Творча робота над виразністю виконання творів репертуару.

Освоєння специфіки роботи з мікрофоном

Продовження поступового розвитку вокальних можливостей голосу студента. Творча робота над майстерністю виконання естрадного репертуару. Подальше усвідомлення специфіки володіння мікрофоном.

Необхідний уважний та поміркований підбір нескладних технічних вправ та вокалізу для розвитку рухливості, гнучкості та легкості звучання голосу з урахуванням індивідуальних рис та можливостей студента. Вправи з використанням коротких інтервалів, різні види тризвуків, різні види вокалізації legato, non legato, staccato, гамоподібні – нескладні малюнки вправ. Викладачу слід зважити на те, що доцільніше добирати нескладні технічні вправи і доводити їх виконання до ідеального, ніж, у пориві творчого натхнення, зважуватись на складні і потім не бути спроможним досягти достатнього рівня професіоналізму в їх виконанні.

Удосконалення роботи з мікрофоном, визначення індивідуальних параметрів.

Тема 17. Продовження удосконалення звукоутворення та звуковедення, пошук та розкриття природного потенціалу голосу

Продовження удосконалення умінь з фаху. Виявлення та розвиток природного потенціалу голосу, своєрідності рис творчої особистості вокаліста. Подальший розвиток вокальних можливостей студента в ускладнених вправах. Підбір складнішого репертуару, орієнтованого на вирішення індивідуальних проблем вокального та акторського зростання.

Тема 18. Робота над удосконаленням координування голосового та артикуляційного апаратів

Подальше засвоєння знань, усвідомлення залежності якості звуку від професійності функціонування артикуляційного апарата.

Закріплення професійних навиків в роботі над репертуаром.
Продовження засвоєння специфіки творчої роботи з мікрофоном.

Тема 19. Продовження розвитку можливостей художнього мислення студента. Усвідомлення зв'язку емоційно-музичного звучання твору з літературним змістом

Продовження розвитку вміння розкривати глибину задуму авторів естрадного твору, відкривати гармонію проникнення літературного змісту в емоційну сферу вокально-музичного образу, навчитись розуміти за зміною музичної форми, тональності гармонії, темпоритму логіку розвитку драматургічного змісту.

Творча робота над репертуаром.

Тема 20. Тембральне забарвлення голосу. Продовження розкриття потенціалу та творчого уявлення вокаліста

Усвідомлення студентом тембрального забарвлення голосу як виразу художньо-емоційного самовираження у виконанні.

Продовження творчого опрацювання естрадного репертуару.

Тема 21. Поступове розширення діапазону та збільшення енергетичної амплітуди звучання голосу. Удосконалення роботи системи дихання, подальший розвиток відчуття резонаторів та приближеного звучання голосу. Продовження освоєння специфіки роботи з мікрофоном

Підбір складніших вправ з поступово збільшуваними інтервалами, гамоподібних, різні види арпеджіо тощо для удосконалення техніки володіння голосом та розширення діапазону. Удосконалення володіння співочим диханням. Оволодіння вмінням відчувати збільшений тонус черевного преса при співі високих звуків діапазону. Чим вищий звук, тим напруження черевного преса мусить бути більшим і відчуватися у нижніх частинах живота.

Тема 22. Різнобічний розвиток можливостей співочого голосу студента. Ускладнення вокальних технічних вправ та прийомів.

Художній смак

Поміркуваний та ретельний підбір ускладнених вокальних вправ та вокалізу для подальшого розширення професійних можливостей голосу. Це різні види інтервалів на *legato* та *staccato*, різні види арпеджіо, гамоподібні малюнки, хроматизми, філіровка звуку тощо.

Прищеплення художнього смаку в сприйнятті та оцінці вокально-музичного звуку.

Тема 23. Художній образ та акторське його втілення засобами вокальної виразності. Робота зі звукоакустичною підсилювальною системою у вокальному класі

Розширення діапазону прояву акторської майстерності та емоційної реалізації творчої особливості співака в процесі роботи над естрадною піснею.

Розвиток майстерності користування професійним мікрофоном, запобігаючи форсуванню звуку.

Тема 24. Індивідуальна манера виконання естрадного твору. Ознайомлення з сучасними жанрами, стилями та ритмами на естраді

Постійний пошук рис індивідуальної манери виконання. Індивідуальна манера виконавця починається з пошуку та становлення особистості майбутнього естрадного співака.

Викладач повинен довести студенту, що насамперед він повинен відбутися як особистість, мати широкий загальноосвітній кругозір, бути духовно збагаченим та сформувати свій особистий світогляд, вміти відчувати тонкі межі буття, сформувати свою виважену позицію та погляд художника-співавтора виконуваного твору, нарешті, необхідно бути спроможним відчувати різні відтінки психологічно-емоційного стану людини. Так сформована особистість буде здатна на своєрідний неповторний погляд у мистецтві, на сміливий пошук неординарного рішення та оригінального акторського прояву. Звичайно, така особистість здобуде неповторну артистичну манеру виконання. Особистість,

здатна глибоко творчо мислити, буде зневажати штампи, наслідування, тим більше – копіювання у творчості.

Прослуховування та аналіз творчої манери виконання естрадних творів, різних за стилем, жанрами та сучасними ритмами, у виконанні майстрів світового рівня майстерності.

Тема 25. Робота над акторською виразністю у виконанні естрадного твору. Закріплення вокальних та дикційних позицій

Акторська виразність як зовнішні прояви внутрішнього творчого проживання та емоційного переживання виконавця.

Закріплення навиків з вокальних та мовних засобів виразності.

Тема 26. Засвоєння методичних прийомів, необхідних у подальшій самостійній роботі. Робота з мікрофоном

Засвоєння методики роботи над естрадною піснею. Прищеплення вміння визначити стилеві та жанрові особливості виконуваного твору, а також – розкрити художню та психологічну мету авторського задуму.

Удосконалення технічних прийомів професійної роботи з мікрофоном. Продовження творчої роботи над репертуаром, над виразністю та артистичністю виконання.

Тема 27. Подальше розкриття творчого потенціалу студента.

Пошук рис артистичної манери виконання

Подальший пошук нових творчих рішень та емоційно-психологічних барв до змалювання образу естрадного твору, постійне виявлення рис та своєрідності манери виконання майбутнього артиста естради. Успішному вирішенню цих завдань допоможе надзвичайно виражений підбір репертуару.

Тема 28. Наслідування в естрадному мистецтві.

Індивідуальна манера виконання

Визначення позитивного та негативного факторів в наслідуванні майстерності відомих естрадних виконавців. Постійне виявлення та осмислення рис індивідуальності творчої особистості студента, постійне розкриття його обдарування, пошук нових фарб звучання голосу.

Тема 29. Продовження роботи над розвитком майстерності співу. Розширення діапазону голосу та удосконалення вокальної техніки

Подальше ретельне напрацювання складного комплексу фахових вмінь та стале засвоєння їх вимагає використання найскладніших технічних вправ та естрадних творів з ускладненою музичною мовою, динамічним навантаженням та метроритмічним малюнком в обсязі збільшеного діапазону.

Тема 30. Розвиток творчого та художнього уявлення майбутнього артиста. Подальший професійний розвиток можливостей голосу

Прищеплення вміння осмислювати та інтерпретувати естрадну пісню, створювати оригінальний художній образ у неповторних інтонаційних барвах та витонченій вокальній манері, збагачуючи емоційно-психологічні прояви акторської майстерності.

Подальше удосконалення вокальної майстерності майбутнього фахівця та техніки володіння голосом.

Тема 31. Стиль і сучасна естрадна пісня.

Продовження роботи по засвоєнню вокально-технічних прийомів співу у виконуваних естрадних піснях

Визначення різноманіття стилів та жанрів на сучасній естраді з їх яскравою палітрою художніх образів, багатством інтонацій та колориту, з їх невпинним пошуком все нових творчих рішень та звукових барв то у вишуканих романтичних прийомах, то в гострому темпоритмічному самовираженні.

Творча робота над майстерністю вокально-технічного виконання естрадного репертуару, уточненням стилістики творчої мови та окремих прийомів звуковедення.

Тема 32. Прищеплення вміння проводити методичний аналіз свого співу та співу інших виконавців. Подальше засвоєння навиків та прийомів звуковедення в роботі над естрадною піснею

Визначення методичних прийомів грамотного, аргументованого аналізу виконання естрадного твору та усунення окремих недоліків, творчого осмислення та інтерпретації, манери звуковедення, вокаль-

но-технічної досконалості, емоційно-психологічної насиченості та акторської виразності, багатства інтонаційних барв, ясності професійної мови, енергетичного, виконавського та пластичного самовираження, нарешті вміння творчого спілкування зі слухачем.

Тема 33. Професійна майстерність естрадного співака.

Риси творчої особистості артиста естради

Усвідомлення невід'ємних якостей особистості естрадного виконавця: сучасної творчої ерудиції, художньої грамотності, загальної та музично-вокальної культури, багатства акторського потенціалу та естетичного смаку.

Подальше набуття професійної майстерності та досконалості естрадного співу. Ознайомлення з найкращими зразками виконання світової музично-вокальної літератури. Розширення духовно-естетичного світогляду майбутнього фахівця.

Тема 34. Зовнішня виразність та майстерність художнього втілення внутрішніх творчих емоційних переживань. Удосконалення виразності виконання естрадних творів репертуару

Секрет успіху естрадного виконавця полягає не тільки у наявності природних виконавських даних, але значною мірою і в їх критичному осмисленні та свідомому наполегливому розвитку.

Чітке визначення викладачем характеру виконавських можливостей студента є одним з найважливіших завдань в процесі виховання. Задатки яскравої творчої виразності часто приховані, тому необхідно мати неабиякі вміння та прикладати значних зусиль для їх виявлення та розвитку.

Виконавцю завжди необхідно усвідомлювати, що емоційно-темброві прояви, акторська пластика та сценічний рух повинні бути лише проявом почуття, продовженого творчою думкою. Без цього всі яскраві та могутні засоби виразності залишаться фальшивими, штучними і непереконливими.

Тема 35. Тембральне забарвлення голосу як прояв емоційної виразності творчої особистості.

Продовження творчої роботи над репертуаром

Ступінь майстерності і сила впливу естрадного артиста на слухачську аудиторію залежить головним чином від індивідуального вміння виконавця використовувати саме свої особисті засоби й можливості виразності.

Серед цих засобів можна виділити найтонший чинник виразу емоційно-психологічного стану виконавця – темброве забарвлення голосу. Звукові фарби тембру – це дивний інструмент душі, здатний відтворювати глибину музичного творчого мислення, акторського художнього уявлення, емоційно-психологічні відтінки драматургічного образу естрадного твору. Барви тембру несуть у собі багатство інтонацій мови душі: теплоти, драматизму, щирості та рис неповторної своєрідності особистості виконавця.

Надзвичайно ретельно та чутливо треба поставитись до розвитку та опанування майстерністю цієї грані обдарування майбутнього фахівця.

Закріплення знань та умінь у творчому опрацюванні творів естрадного репертуару студента.

Тема 36. Характерні особливості української пісенної спадщини.

Подальше розкриття рис творчої індивідуальності виконавця

Усвідомлення творчих національних традицій української пісні, яка розвиває відчуття краси, неповторності національного колориту, пробуджує творчу фантазію, спонукає особисту художню ініціативу, виховує глибоку повагу до народної пісенної творчості, до історії свого народу.

Необхідно постійно розширювати творче уявлення співака, формуючи виважений художній погляд та бажання пошуку цікавих творчих рішень, провокуючи до злету фантазію з широким колом асоціацій, заохочуючи творчу особистість до художнього імпровізаційного самовиразу.

Тема 37. Пісня як роль. Художня інтерпретація естрадної пісні

Визначення драматургії пісні, її логічної та емоційної перспективи. Поглиблення вміння розкрити авторський задум в майстерності виконання твору, вірно підбираючи психологічну інтонацію художнього образу та втілюючи її в музично-вокальній сфері.

Художня інтерпретація – це прояв виваженого мистецького погляду, осмислення глибин задуму та сміливе художнє виявлення співавторства. Необхідно мати творчу, музичну і художню ерудицію та вихований естетичний смак, щоб талановито інтерпретувати естрадний твір.

Тема 38. Продовження роботи щодо розширення творчої уяви артистичної особистості співака.

Удосконалення володіння технікою співу

Усвідомлення та подальше розкриття особливостей творчої особистості, подальше виявлення його акторського обдарування.

Продовження роботи над удосконаленням творчої манери співу.

Тема 39. Подальший розвиток найбільшої усталеності співочого дихання. Робота над репертуаром до державного екзамену

Глибина усвідомлення та технічний розвиток базових факторів професійного співу на цьому етапі навчання повинні набути свого найбільшого прояву. Студент повинен домогтися усталеного відчуття завершеності осмислення твору та художньо-емоційного комфортного прояву свого виконавського задуму в широкому синтезі думки, слова, звуку, пластики та акторської виразності, в багатстві емоційно-психологічного самовираження.

Творча робота над подальшим удосконаленням та виразністю виконання естрадного репертуару, невпинним пошуком акторських та пластичних рішень.

Тема 40. Продовження роботи над програмою державного екзамену. Удосконалення професійної майстерності

Подальше опанування високим професійним рівнем виконання репертуару естрадної програми державного екзамену. Невпинне про-

довження напрацювання емоційної творчої виразності художнього втілення образів естрадної програми з їх ускладненою музичною та художньою мовою.

Удосконалення майстерності та техніки звуковедення, досягнення усталеності та досконалості у володінні всім багатогранним комплексом рис естрадного виконавця.

Тема 41. Ознайомлення зі стилем речитативу.

Удосконалення техніки співу з мікрофоном

Урізноманітнення граней творчої палітри виконавця синтезом розмовного та вокального жанрів. Визначення стилю речитативу та мелодекламації.

Подальша творча робота над майстерністю користування мікрофоном.

Тема 42. Стилистична основа джазової манери співу. “Субтон”.

Удосконалення техніки співу з мікрофоном та уточнення параметрів настроювання звукопідсилювальної апаратури

Усвідомлення стилістики джазу як своєрідної емоційної сфери, логіку музично-поетичного розвитку якої вирішує оригінальний спектр прийомів: від специфічної манери дихання та відчуття акустичних об'ємів до володіння широкою палітрою тембрового звучання голосу і віртуозною вокальною технікою.

Джаз – це певна сфера творчої психології, неповторний світ якої породжує своєрідне відчуття “часу” в музиці, гармонічної рівноваги тяжких і слабких долей.

Визначення “субтону” та усвідомлення технічних прийомів його формування та застосування як однієї зі стилістичних барв співу. “Субтон” формується в специфічному акустичному відчутті при найвищому положенні м'якого піднебіння, опущеній гортані на основі найнижчого положення діафрагми та “прогресуючої опори дихання” – м'якою придихальною, але енергетичною “атакою” звуку, вольовим, але делікатним резонуванням, здебільшого в головних резонаторах.

Продовження роботи над удосконаленням виконавської манери та пошуком рис артистичної неповторності естрадного співака.

Тема 43. Постійний пошук рішень та нових прийомів артистичного втілення образу естрадної пісні. Творча робота над артистичністю та виразністю виконання творів репертуару

Продовження розвитку творчого акторського та сценічного уявлення. Постійне формування рис неповторності манери виконання та пошук оригінального відеоряду: артистичного віртуозного володіння акторською пластикою і енергетикою сценічного руху, виразністю ракурсів, які змальовують, урізноманітнюють, доповнюють, загострюють риси артистичного почерку, вражають слухацьке відчуття.

Продовження напрацювання майстерності у володінні голосом, невинний розвиток вокальної техніки.

Тема 44. Закріплення набутих знань та навиків з фаху, творче втілення їх у виконанні творів дипломної програми.

Подальше розширення вокальних та акторських можливостей

Робота з розвитку вокальних музичних та акторських можливостей підходить до свого завершення. Всі напрацьовані навиків та вміння з питань різнобічної майстерності повинні набути свого удосконалення та віртуозності. В повноті повинні дістати найяскравіший прояв риси творчої особистості артиста естради, риси, тільки йому притаманні, які відображають унікальність таланту та майстерності співака, його відчуття сучасності та витончений естетичний смак.

Завершення творчої роботи над дипломною програмою. Виконання контрольних комплексних завдань.

Перелік обов'язкових умінь, навичок, вправ і комбінацій, які повинен виконувати студент

1. З майстерністю володіти своїм голосом і технікою естрадного виконавства, виявляючи найкращі темброві барви голосу та звукову своєрідність:
  - опанувати та постійно удосконалювати вміння професійного співочого дихання;
  - досконало володіти високою позицією звучання голосу;

- у всій повноті оволодіти яскравим звучанням головних та грудного резонаторів;
  - мати ідеально точну інтонацію звуковедення;
  - володіти відшліфованою професійною мовою.
2. Професійно розвинути свій творчий потенціал та розширити особисті художні уявлення.
  3. Удосконалити природні динамічні, емоційні, енергетичні властивості своєї особистості.
  4. Професійно ретельно розспівуватись.
  5. Якнайцікавіше виявляти свій акторський талент, вміти відчувати естрадний твір як мікросвіт з його живими почуттями, емоційно-психологічними переживаннями, яскравими енергетичними проявами.
  6. Розкривати задум авторів твору, втілюючи його зміст у виконання засобами свого особистого осмислення та інтерпретації, наділяючи творчий образ сценічною виразністю.
  7. Мати широкі творчі уявлення та володіти різнобічними прийомами сучасного естрадного виконавства.
  8. Мати музичну ерудицію, володіти музичною термінологією.
  9. Формувати свій виконавський репертуар, осмислено відбираючи твори, які відповідають високим критеріям професіоналізму, сучасному інтелектуальному погляду та які будуть відповідати особистому артистичному іміджу.
  10. Мати вихований естетичний смак.
  11. Володіти майстерністю професійного спілкування зі слухачем на естраді.
  12. Досконало володіти професійною звуко-акустичною підсилювальною апаратурою.

Перелік класичних умінь та навиків, які повинен показати випускник у другій частині державного екзамену з фаху "Школа"

1. Майстерне володіння голосом у повному діапазоні, збагачення яскравим тембровим забарвленням.

2. Досконале володіння високою вокальною позицією звучання голосу та професійним усталеним співочим диханням.
3. Володіння повним яскравим звучанням резонаторів (головних та грудного).
4. Близьке володіння вокальною технікою: бездоганним інтонуванням, кантиленою, динамікою та енергетикою звуку, різними видами вокалізації: *legato*, *non legato*, *staccato*, хроматизмами, синкопуванням, ідеальним відчуттям ритму тощо.
5. Володіння багатством емоційно-психологічних інтонацій, теплими щирими барвами звучання голосу, збагаченими глибоким акторським осмисленням.

Рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів

Успішне утвердження в професії вимагає від студента осмисленого та сумлінного удосконалення.

Ретельне напрацювання складного комплексу вмінь та стале засвоєння їх повинно забезпечити достатній рівень майстерності майбутнього естрадного співака.

Майбутній фахівець повинен постійно знаходитись у пошуку шляхів та способів удосконалення свого освітнього рівня, знаходити час для опрацювання методичної літератури з фаху, вивчати життєвий та творчий шлях славетних співаків Ф. Шаляпіна, В. Гмирі, Н. Нежданової та інших. Постійно поглиблювати свої пізнання в галузі акторського мистецтва, вивчаючи спадщину основоположників вітчизняної акторської школи В. І. Немировича-Данченка та К. С. Станіславського.

Майбутній фахівець повинен дуже відповідально відноситись до такого роду діяльності, як самостійна робота, і ніколи не забувати, що тільки талант, помножений на працелюбність, здатний принести плоди майстерності. Тому необхідно докладати максимум старання для поглибленого засвоєння і закріплення знань, навичок та вмінь, які обумовлені навчальним процесом.

Завдання та вправи з фаху до самостійного опрацювання даються викладачем, мають конкретні цілі оволодіння тим чи іншим прийомом,

виходять з висновків уроку, закріплюють їх та перевіряються на наступному уроці.

Сумлінне виконання самостійних завдань поступово забезпечить обґрунтовану впевненість та професійне удосконалення.

Починаючи з III курсу, студент повинен привчатися до самостійного розспівування, додержуючись при цьому всіх рекомендацій та застережень викладача.

Кожний майбутній фахівець повинен навчитися самостійно аналізувати твори, які він вивчає, їх музичну структуру та літературний текст, навчитися самостійно творчо мислити, намагаючись відчувати логіку смислового та емоційного розвитку твору.

Майбутньому артисту естради необхідно розширювати свої професійні творчі уявлення, прослуховуючи записи виступів видатних талановитих майстрів вокалу всесвітнього рівня, аналізуючи стиль виконання, емоційно-психологічну насиченість співу, вокально-технічний рівень тощо.

Така самостійна робота допоможе формуванню художнього смаку в пошуку власної виконавської манери.

Важливим у самостійній роботі є питання режиму: підтримування загальної фізичної форми, здорового харчування, загартування організму. Необхідно навчитись керувати своїми емоціями, не витрачаючи даремно енергетику свого організму. Студент повинен бути зацікавленим та цілеспрямованим у навчанні.

Репертуарний список творів, які відповідають широкому спектру вимог з предмета “Естрадний спів”, обираються до вивчення і обіймають собою всі ступені складності, передбачені навчальним процесом

Вокалізи

1. *Абт Ф.* Вокалізи для баритона и баса. – М.: Музыка.
2. *Абт Ф.* Избранные упражнения. – М.: Музыка.
3. *Воронін О., Вороніна Р.* 30 вокалізів на основі народних пісень. – К.: Музична Україна, 1991.
4. *Зейдлер Г.* Искусство пения для сопрано или тенора. – М.: Гос. муз. издательство, 1957.
5. *Павлюченко С.* Вокалізи для середнього і низького голосів. – К.: Музична Україна, 1979.
6. *Тамиліна В. И.* Вокалізи для сопрано. – М.: Музыка, 1973.
7. *Vokalisieren Panofka.* Edition Peters Op.85 Heft I (Arlberg)

Нотно-методична література

1. Злотник О. – К.: Музична Україна, 1992.
2. Зуєв О. – К.: Музична Україна, 1980., 1985.
3. *Івасюк В.* – К.: Музична Україна, 1977.
4. Карабіц І. – К.: Музична Україна, 1983.
5. *Кос-Анатольський А.* Вибрані пісні – К.: Музична Україна, 1991.
6. Кириліна І. – К.: Музична Україна, 1985.
7. Мастера зарубежной эстрады. – М.: Музыка, 1983.
8. Музична орбіта. – К.: Музична Україна, 1970–80.
9. Поклад І. – К.: Музична Україна, 1991.
10. Різдвяна псалма. – К.: Музична Україна, 1992.
11. *Сабаташ С.* – К.: Музична Україна, 1981.
12. Стрілецькі пісні. – К.: Музична Україна, 1992.
13. Твоя пісня. – К.: Музична Україна, 1988, 1989, 1990.
14. *Шамо І.* – К.: Музична Україна, 1989.
15. Естрадні пісні. – К.: Музична Україна, 1974–1990.
16. “Я хочу, щоб пісні звучали”. – Харків: Фоліо, 1998.
17. Вечер старинного романса. – М.: Искусство.
18. *Мальшева Н. М.* О пении (из опыта работы с певцами). – М.: Сов. композитор, 1988.

19. Песни и романсы из кинофильмов. Исаак Шварц на стихи Б. Окуджавы. – Л.: Сов.композитор, 1988.
20. Поет А. Пугачева. – М.: Музыка, 1989.
21. Поют барды. – Л.: Музыка, 1990.
22. Популярный справочник песен. – М.: Музыка, 1991.
23. Песни Раймонда Паулса. – Л.: Сов. композитор, 1991.
24. Песни ансамбля “Битлз”. – К.: Музична Україна, 1990.
25. Романсы и песни П. Булахова. – М.: Музыка, 1983.
26. *Симоненко В.* Мелодии джаза. – К.: Музична Україна, 1991.
27. Старинные романсы “Умчались года...”. – М.: Музыка, 1991.

Класичні романси

1. “В лесу”. Муз. Э. Грига. Сл. Г. Андерсена
2. “Портрет”. Муз. А. Спиро. Сл. М. Лермонтова
3. “Не ветер веял с высоты...”. Муз. Н. Римского-Корсакова. Сл. А. К. Толстого.
4. “Старая мать”. Муз. Э. Грига. Сл. Н. Слонова
5. “Нищая”. Муз. А. Алябьева. Сл. Д. Ленского (из П.-Ж Беранже)
6. “О, позабудь былые увлечения”. Муз. и сл. Т. Котляревской
7. Сл. и муз. Л. Дризо “Расцвели хризантемы опять”
8. “Но я вас все-таки люблю”. Муз. Б.Кейля. Сл. А. Сурина
9. “Две розы”. Муз. С. Покрасса. Сл. А. Д’Актиля
10. “Зоре моя вечірняя”. Муз. Я. Степового. Сл. Т. Шевченка
11. “Гуде вітер вельми в полі”. Муз. М. Глінки. Сл. В. Забіли
12. “Нічого, нічого” сл. народні. Муз. М. Лисенка
13. “Майский день”. Муз. Ц. Кюи. Сл. Плещеева.
14. “Коснулась я цветка”. Муз. Ц. Кюи. Сл. В. Немировича-Данченко.
15. “Царскосельская статуя”. Муз. Ц. Кюи. Сл. А. Пушкина
16. “Желание”. Муз. Ц. Кюи. Сл. А. Пушкина.
17. “Деревенский сторож”. Муз. А. Гурилева. Сл. Н. Огарева.
18. “Не хочу!”. Муз. П. Булахова. Сл. неизв. автора.
19. “Сердце поэта”. Муз. Э. Грига. Сл. Андерсена
20. “Торные вершины”. Муз. А. Варламова. Сл. М. Лермонтова
21. “Я помню вальса звук прелестный”. Муз. и сл. Н. Листова
22. “Ночь светла”. Муз. Н. Шишкин. Сл. невід. автора.

23. “Нет, не тебя так пылко я люблю”. Муз. Н. Шишкин. Сл. М. Лермонтова.
24. “Белой акации гроздь душистыг”. В. Баснер
25. “Только раз”. Б. Фомин
26. “Я тебе ничего не скажу”. Т. Толстой
27. “Солов’їний романс”. А. Кос-Анатольський
28. “Ти як квітка”, “Не співайте мені”. С. Людкевич
29. “Молитва за Україну”. М. Лисенко
30. “Вечірня пісня”. К. Стеценко
31. “Запливай же, роженко весела”. О. Андрієвська

Українські народні пісні

- “Бодай ся когут знудив”
 “В кінці греблі”
 “Трицю, Грицю, до роботи”
 “Ішов козак потайком”
 “Йшла я по воду”
 “На вулиці скрипка грає”
 “На поточку-м прала”
 “Ой, на горі сніг біленький”
 “Ой, на гору козак воду носить”
 “Ой, маю я чорні брови”
 “Ой, там на товчку, на базарі”
 “Ой, ти гарний Семене”
 “Ой, ти знав, нащо брав”
 “Ой, болить ня головонька”
 “Ой, у вишневому садочку”
 “Посилала мене мати”
 “При долині куш калини”
 “Сидить дід на печі”
 “Ти до мене не ходи”
 “Чоловіче, я слаба”
 “Чом, чом не прийшов”
 “Хоть у мене мужичок з кулачок”
 “Якби мені черевики”
 “Якби мені не тиночки”

Рекомендовані естрадні пісні українських композиторів

1. Д. Бакки: “Сизокрилий птах”.
2. О. Бурміцький: “Шелестять дощі”.
3. В. Верменич: “Чорнобривці”.
4. Ю. Дерський: “Зорепад”.
5. П. Дворський: “Рідна мова”, “Смерекова хата”.
6. Л. Дудківський: “Черешневий гай”, “Якщо любиш – кохай”.
7. В. Егоров: “Свет звезды”.
8. О. Злотник: “Маки червоні”, “Гай, зелений гай”, “Чуєш, мамо”, “Батько і мати”, “Марево снів”.
9. О. Зуєв: “Три дороги”, “Якщо поруч ти”, “Крила удачі”, “П’є журавка воду”
10. В. Івасюк: “Водограй”, “Світ без тебе”, “Кленовий вогонь”, “Я піду в далекі гори”, “Запроси мене у сні”, “Тільки раз цвіте любов”, “Балада про мальви”, “Балада про дві скрипки”, “Жовтий лист”.
11. М. Каландьонюк: “Так тихо пада сніг”.
12. І. Кириліна: “Яблуневі зливи”, “Лесная чакона”, “Лісова пісня”.
13. С. Козак: “Коні вороні”.
14. О. Матвійчук: “Мій Києве-граде”, “О, мамо, я скучив”, “Ключі від раю”.
15. М. Мозговий: “Край, мій рідний край”, “Зачаровані слова”.
16. Б. Монастирський: “Дев’ятий клас”, “Два слова”.
17. Т. Петриненко: “Пісня про пісню”, “Господи, помилуй”, “Зорепадом летять роки”, “Білий океан”.
18. І. Поклад: “Чарівна скрипка”.
19. О. Пономарьов: “Колискова”, “Мое кохання сірооке”.
20. В. Семенов: “Мій зоряний світ”, “Это земля моя”.
21. Г. Татарченко: “Білі нарциси”.
22. О. Тіщенко: “І твій останній погляд”.
23. І. Харитонов: “Україна”.
24. В. Хурсенко: “Постели рушники, моя мамо”, “Кохая і бажаю” “Ні, я нічого не забув”.
25. І. Шамо: “Три поради”.
26. Б. Янівський: “Журавочка”.

Рекомендовані естрадні твори зарубіжних композиторів

1. С. Адамо: "Падає сніг".
2. Б. Бакарак: "Грустные капельки дождя".
3. Дж. Бачелли: "Твоей улыбки тень".
4. Ф. Бернейм: "Мадемуазель співає блюз".
5. Дж. Гершвін: "Колискова", "Любимый мой".
6. Д. Денъо: "Кабаре".
7. В. Дольский: "Господа офицеры".
8. А.-К. Жобим: "Девушка из Ипанимы".
9. С. Кулемин: "Бедная роза".
10. О. Кулик: "Моя едина", "Одинок", "Я і ти".
11. И. Крутой: "Не надо", "Музыка венчальная", "Отзовись".
12. Дж. Леннон и П. Маккартни: "Мишель".
13. Ф. Лей: "История любви".
14. В. Лоткин: "Не надо, не надо".
15. Е. Мартынов: "Медовый август".
16. М. Минков: "Не отрекаются, любя".
17. С. Муравьев: "Верни мне радость".
18. Н. Носков: "Это здорово".
19. Н. Орбелян: "Сто часов счастья".
20. И. Отиева: "Иди же с миром".
21. С. Павлишвили: "Музыка для друзей".
22. К. Партер: "Опять жара".
23. Р. Паулс: "Чарли".
24. А. Петров: "Моей душе покоя нет", "О бедном гусаре замолвите слово".
25. В. Резников: "Карточный домик", "Телефонная книжка".
26. А. Розенбаум: "Вальс-бостон".
27. И. Саруханов: "Возвращайся".
28. П. Сигер: "Где цветы минувших дней?".
29. Дж. Стайн: "Люди".
30. Д. Тухманов: "Сама любовь", "Не забывай", "Напрасные слова".
31. С. Уадер: "Милая моя".
32. А. Шульгин: "Кап-кап".

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемьева Е. В классе К. Н. Дормак. Обобщение вокально-педагогического процесса. – М.: Музыка, 1969.
2. Вопросы вокальной педагогики. Выпуск 7. Сборник статей. – М.: Музыка, 1984.
3. Давыдова В., Мчелидзе Д. Певческое дыхание и некоторые советы по постановке голоса. – Тбилиси: Литература за хеловнеба. 1966.
4. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики. – М.: Музыка, 1968.
5. Иванов А. О вокальном образе. – М.: Профиздат, 1968.
6. Канкарович А. Культура вокального слова. – М.: Муз. изд., 1957.
7. Комарович И. Практические советы начинающему певцу. – М.–Л.: Музыка, 1965.
8. Луканин В. Мой метод работы с певцами. / Под ред. Нестеренко. – Л.: Музыка, 1972.
9. Маркошенко І. Павло Васильович Голубев – педагог-вокаліст. – К.: Музична Україна, 1980.
10. Микишина М. Практические основы вокального искусства. – К.: Музична Україна, 1971.
11. Морозов В. Тайны вокальной речи. – Л.: Наука, 1967.
12. Морозов В. Вокальный слух и голос. – М.–Л.: Музыка, 1965.
13. Петрова Е. О динамике звука певческого голоса. – М.: Муз. изд., 1963.
14. Станиславский К. С. и Немирович-Данченко В.И. об искусстве актера-певца. – М.: Искусство, 1973.
15. Юссон Р. Певческий голос. Исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса. – М.: Музыка, 1974.